

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת ויקהל

א. אור החיים

ובנה יתקנו פגם שפגמו בכל התורה, והוא מאמר משה כן אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם פרוש לשון תקון בזה יתקנו פגמיהם של בני ישראל ומה הם הדברים ששבת ימים וגו' וכיום השביעי וגו', ובה יתישב מה שקשה עוד למה חזר עוד לצוות על השבת אחר שכבר צוה כמה פעמים, ועוד למה צוה עליו סמוך למצות מעשה המשכן, ולדברנו יבא על נכון כי יצו ה' על תקון העבר כדי שיהיו מכשרים לשפן בתוכם ובמצות שבת ששקולה בכל התורה היא תקנת עבודה זרה כאמרו (ישעיה נ"ו) אשרי אנוש יעשה זאת ודרשו ז"ל (שבת ק"ח:) כל השומר שבת כהלכתו אפלו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו:

פרק לה' פסוק א': אלה הדברים וגו'. צריך לדעת אומרו אלה הדברים, ובמסכת שבת (צ"ז:) דרש מפאן רפי ט"ל מלאכות כמנין אלה ל"ו דברים ב' הדברים ג' הרי ט"ל, וזה דרך דרש, עוד צריך לדעת למה הצריך לומר: לעשות אתם ולא הספיק באמרו: אשר צוה ה', ועוד כיון שלא אמר במצוה זו אלא ענין שבת איך יצדק לאמר עליו תעשו. אכן יתבאר על פי דבריהם ז"ל (הוריות ח.) שאמרו בפסוק (במדבר ט"ו כ"ב) כי תשגו וגו' שכל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה, ומעתה הנה צריכין כל ישראל לתקן כל תר"ג מצות אשר פגמו בכלן ודבר זה הוא רחוק מגדר ההשגה, אשר על כן באה מצות ה' להם שיזהרו במצות שבת, ואמרו ז"ל (שמור"ר פכ"ה) שקול שבת כנגד כל התורה,

אבות

1. קרא שם את הפסוק, איך פרשנו רוצה להנינו באופן הרחב?
2. כמה פסוקי ישראל ואיך יכולים לתקן זאת?
3. כמה מוציאת מצות שבת פצאים רבות?
4. כמה פסוקים מוציאת המשכן?
5. כמה דוקא מצות שבת יכולה לתקן את צנין עבודה זרה?

* * *

ב. רש"י הירש

פרק לה' פסוק ב':

פועלו של האדם, והכתוב מציין אותה כאיחוד כל המלאכות היצרניות השונות של האדם, והן מהות — על ידי השביתה ממלאכה — את סעיפי המסכת של קבלת עול שמים שעליה אנו מצווים בשבת. כל עשייה יצרנית, שמלאכת המשכן נזקקה לה, הופכת בכך ל"אבי-מלאכה", לסוג של עבודה יצרנית המקיף הרבה "תולדות", היינו תתי-מלאכות הכלולות במושג. הזרע והנוטע, למשל, הוא "אב", סוג של עבודה יצרנית, והזומר, וכן המשקה ובכלל כל עבודה המקדמת את גילתו של הצמח — "תולדה" היא הנגזרת אחרי מושג ה"אב" (עי' שבת עג ע"ב).

בניית המשכן היא האתגר הגדול ביותר לכושר עשייתו של האדם בתחום תבונת הכפיים, ואם לא מבחינת האמנות, הרי בודאי מבחינת החזון והתכלית הגלומה במשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (לעיל כה, ח). שליטתו של האדם על העולם הגשמי, הבא לידי ביטוי בהפקתם, בייצורם ובעיבודם הייצרני של החומרים, מגיע במקדש אל ייעודו הנעלה ביותר. האדם משעבד לעצמו את העולם כדי לשעבד את עצמו ואת עולמו לבורא-עולם, וכדי להפוך את עולמו למקום שבתה של מלכות שמים, למקדש שבו ישכון כבוד ה' עלי אדמות. בניית המקדש הריהו קידוש

ויקהל

פעולה הרסנית ("מקלקלין פטורין"), ורק אם הפעולה נעשית בכוונה תחילה (ואינה "דבר שאין מתכוין"), ולא עוד אלא שהפעולה מכוננת בו בזמן אל התוצר שפעולה זו אופיינית לו (ולכן אינה "מלאכה שאינה צריכה לגופה") — רק פעולה כזאת יש בה משום חילול שבת במלוא מובנו, שעליו אומר הכתוב: "כל העשה בו מלאכה יומת". מלאכת המשכן היא היסוד לכל ההלכות האלה

גדר המלאכה האסורה בשבת רמוזה בכתוב: כל העשה בו מלאכה יומת, שקדמו לו המלים: "הדברים אשר-יצוה ה' ו"לעשה אתם" — הוזה אומר, הדברים — והפעולות הנעשות בכוונה תחילה כדי לייצר אותם. וכך באה בחשבון "מלאכת שבת" תמיד התוצרת, הפעולה המייצרת, ולא רק הכוונה סתם, אלא הפעולה המכוונת אל תכלית הפקת התוצר. מושג המלאכה חל רק על פעולה יוצרת ולא על

תלמוד

1. **כִּי תֵּימַן הַמִּשְׁכָּן מֵהוּוֹה אֶתְּכֶם בַּתְּחוּמֵיכֶם: תִּפְנוֹת כַּפֵּיכֶם, אֲמֵנוֹת, הַחֲלוֹן וְהַתְּכָלִית, הַתּוֹכֵף לְהַסְבִּיר לָאֵת?**
2. **אִיךְ הָאֵדָם הַיִּשְׂרָאֵלִי מֵעֲבָד אֶת צִמְצוּמֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם עוֹלָם עַד הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן?**
3. **אִיךְ צִוִּיתָ ה' הַמִּשְׁכָּן מֵהוּוֹה בְּסִיסַת אֵיִסוּר מִלְּאֲכוֹת הַשֶּׁבֶת?**
4. **מִלְּאֲכָה - כַּצֹּלֵה יוֹצֵרֵת, תְּכָלִית מְצִיֵּית, אִיךְ כֵּל לֵה קוֹשֵׁר אֶת הַמִּשְׁכָּן לְשֶׁבֶת?**

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק לה' פסוק ב':

וביום השביעי יהיה לכם קודש (ל"ה ב')

לדעת רש"י באה כאן מצות שבת בהקדם למצות בנין המשכן, להורות שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, אבל על זה יש לטעון, שהרי למעלה בפרשת כי תשא, אחרי הצוי על כללות בנין המשכן בא אחריו הצוי ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמרו (ל"א י"ג), וכתב רש"י שם, שבאה סמיכות שתי המצות להורות מניעת מלאכת המשכן בשבת, ואם כן קשה, למה חזר זה הצוי עוד הפעם כאן.

ודוחק לומר, דכאן מספר הכתוב שקיים מצות ה' שאמר לו דבר אל בני ישראל, וזה הוא הדיבור, יען דלא מצינו בכל התורה בכל מקום דכתיב דבר אל בני ישראל שיספר הכתוב שמילא אחרי צוי זה ודיבר, משום דזה דבר הנלמד מאליו, דכיון שאמר לו דבר — בודאי דיבר.

ולוא דברי רש"י הייתי אומר טעם מתקבל על קדמות מצות שבת למצות מלאכת המשכן כאן, נוסף על הצוי שבפרשת תשא, משום דלפי המבואר בתלמוד (שבת צ"ו ב') ילפינן איזה מלאכות אסורות בשבת ואיזה מותרות, ונתנו כלל גדול לזה, כי אלה המלאכות שהיו דרושות למלאכת המשכן — אלה אסורות בשבת, ואלה שלא נדרשו למלאכת המשכן — מותרות, עיי"ש.

והנה כאן בפרשה זו מתחיל סדר המלאכות למשכן בכל פרטיהן ועניניהן, ולכן ראתה התורה להקדים מצות שבת כאן, להורות, שאותן המלאכות למשכן המבוארות בהמשך הפרשה — הן הן האסורות בשבת, וכמסקנת הגמרא דשבת שהבאנו, אבל בפרשה תשא באה מצות בנין המשכן רק בכללה, ומשם אין ללמוד לענין הנרצה, לדעת פרטי דיני שבת.

תלמוד

1. **קִטְצָה הַרְאֵשׁוֹן שׂוֹאֵל כִּרְשֵׁנוּ עֵלְמָה כְּלָלִית, מֵהִי וּמֵה מְצִנָּהוּ כִּתְּמֵק?**
2. **מֵהִי דַצַּת רַעֲיִי שֶׁכִּרְשֵׁנוּ אֵינּוּ מְקַבְּלֵהָ?**
3. **אִיךְ כִּרְשֵׁנוּ מֵיִן לְפִי לֵה אֶת צִוּוֵי הַשֶּׁבֶת כִּאֵן לְצוּמַת צִוּוֵי הַמִּשְׁכָּן?**

* * *

ד. כלי יקר.
פרק לה' פסוק ג':

[ג] לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת. הוֹצִיָא הַבְּעָרָה מִן הַפֶּלֶל, אוּ כְּדִי לְהַתִּיר הַבְּעָרָה בְּמִקְדָּשׁ, וְלוֹמַר דְּוָקָא בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם לֹא תִבְעֲרוּ, אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ מִתֵּר לְהַבְּעִיר (שבת כ.), אוּ כְּדִי שְׁלֹא נֹאמַר, קָשֶׁם שְׂאֵסֵר לָנוּ כָּל מְלֻאכַת הַבַּיִת שְׁלָנוּ גַם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ כֵּן מֵה שְׂמַתֵּר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִתֵּר גַּם בְּבֵית, קָא מְשַׁמַּע לָן "לֹא תִבְעֲרוּ", בְּנָה אָב עַל כָּל הַמְּלֻאכּוֹת שֶׁל מְשַׁבָּן, אֵף עַל פִּי שְׂמַתֵּרִים שָׁם, מִכָּל מְקוֹם הֵם אֲסוּרִים "בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם".

ויקהל

אלול

1. מה קושי מוצא פרשנו פציווי זה כאן?
2. מה המיוחד פציווי זה לצומת כל המלאכות הנצטות במשכן?
3. למה אין ללאוד מכק עטמ בקית יהיה מותר להקציר אק בשפת?

* * *

ה. אבן-עזרא.

פרק לה' פסוק ה':

ה קחו הפך תנו^ו. רק בהיות מ"ם^ז אחר גזרת לקיחה, הגה היא כמו נתינה. קחו נא לי מעט מים (מ"א יז, י), פי' כי הלקיחה לי היא בעבורי. וככה קחו מאתכם תרומה לד'. ומלת כל נדיב לבו זרה^ו, כל אשר נדבו לבו, כמו בגדול זרועך (טו, טז) בזרועך הגדול, זכר רב טובך (תה' קמה, ז) זכר טובך הרב. ור' ישועה^ו אמר, כי הוי"ו נוסף^ו, כמו חיתו שדי (תה' קד, יא), בנו בעור (במד' כד, ג). ואחר שהזכיר יביאה פי' והוסיף לבאר שהיא תרומת ד'. וכמוהו רבים, והוא צוה לי אחי (ש"א כ, כט)¹¹. י"א כי נקרא כסף בעבור שתאוה היא לעינים, מגזרת נכספה (תה' פד, ג). גם נחשת, כי הנשים מנחשות בנחשת¹².

אלול

1. מה קושי מוצא פרשנו המצריק ביאור קטע הראשון?
2. מה קשה לו פ: "כל נדיב לבו" ומהו חידושו כאן?
3. פרשנו נותן ביאור למילים כסף ונחשת, התוכל להביא דוגמאות נוספות?

* * *